

# Verdiskaping i landbruk og landbruksbasert virksomhet i Telemark<sup>1</sup>



Foto: © I. M. Lindstrøm

I 2010 var det registrert 8 198 landbruks-eiendommer i Telemark, og i alt var 17 867 personer bosatt på en landbrukseiendom. Det betyr at 10,6 prosent av befolkningen i Telemark er bosatt på en landbrukseiendom.

## Jordbruket

Mens antall landbrukseiendommer endrer seg lite fra år til år, går antallet aktive bønder ned. Fra 2002 til 2011 er antall jordbruksbedrifter i Telemark redusert fra 2 196 til 1 561.

Telemark er et viktig fylke for produksjon av frukt og bær. 20 prosent av eplearealet og 18 prosent av landets areal av «andre bær» (dvs. ikke jordbær) finner man i Telemark. Telemark hadde 2,5 prosent av det totale jordbruksarealet i landet i 2011.

Den totale verdiskapingen i jordbruket i Telemark i 2011, bruttoproduktet<sup>2</sup>, er beregnet til 315 mill. kr. Av dette kommer 66 prosent fra husdyrhold og 34 prosent fra planteproduksjoner. Kommunene i Nedre Telemark<sup>3</sup> står for 27 prosent av bruttoproduktet, 84 mill. kr, kommunene i Midtre Telemark<sup>4</sup> for 42 prosent,

132 mill. kr, og kommunene i Øvre Telemark<sup>5</sup> står for 31 prosent, 99 mill. kr. Sauherad er den kommunen i Telemark som har høyest verdiskaping med 54 mill. kr.

Av den totale verdiskapingen i Telemark kommer 75 mill. kr fra melkeproduksjon på ku og geit. Deretter følger hagebruksproduksjon<sup>6</sup> med til sammen 70 mill. kr. Saueholdet bidrar med 48,9 mill. kr. I alt bidrar de grovfôrbaserte husdyrproduksjonene med 50 prosent, 158 mill. kr.

Verdiskapingen fra planteproduksjon er beregnet til 108,2 mill. kr. Av dette kommer 65 prosent fra hagebruk og 35 prosent fra korn- og potetproduksjon. I hovedsak er planteproduksjonen lokalisert i midtre del av fylket.

Arbeidsforbruket i jordbruket i Telemark er beregnet til 1 023 årsverk à 1 845 timer. Husdyrhold inkl. birøkt og pelsdyr står for 69 prosent av sysselsettingen og 66 prosent av verdiskapingen i fylket. Størst sysselsetting er det i saueholdet med 282 årsverk.

Bruttoprodukt per årsverk i jordbruket er beregnet til kr 308 000 for Telemark. Produksjon av egg og fjørfekjøtt har høyest verdiskaping per årsverk med kr 534 000 per årsverk, mens det er sauehold som ligger lavest med kr 173 000 per årsverk.

## Skogbruket

Sysselsettingen i skogbruket i Telemark er redusert fra 422 personer i 2002 til 404 i 2011. Klart flest sysselsatte i skogbruket finner vi i Skien kommune.

Det var om lag 1 300 personer med positiv næringsinntekt fra skogbruket i Telemark i 2011

I 2011 ble det levert 8,5 mill. m<sup>3</sup> tømmer til skogsindustrien. Avvirkningen i Telemark utgjorde 7 prosent av samlet avvirkning. Avvirkning av skog er den viktigste kilden til inntekt fra skogen for de fleste skogeierne.

<sup>1</sup> Kilde: Knutsen m.fl. 2013. NILF-notat 2013-13. Verdiskaping i landbruk og landbruksbasert virksomhet i Telemark

<sup>2</sup> Bruttoprodukt er her definert som verdien av produserte varer og tjenester inkl. tilskudd, minus innsats av varer og tjenester.

<sup>3</sup> Nedre Telemark: Porsgrunn, Skien, Siljan, Bamle, Kragerø og Drangedal.

<sup>4</sup> Midtre Telemark: Notodden, Nome, Bø og Sauherad.

<sup>5</sup> Øvre Telemark: Tinn, Hjartdal, Seljord, Kviteseid, Nissedal, Fyresdal, Tokke og Vinje.

<sup>6</sup> Hagebruk inkluderer frukt, bær, frilandsgrønnsaker, veksthusproduksjon og planteskoler.



Foto: © Fylkesmannen i Telemark

Verdiskapingen i skogbruket for landet er i 2011 5,4 mrd. kr, mens den i Telemark er snaut 0,3 mrd. kr, eller 5 prosent av samlet verdiskaping i skogbruket i landet (bruttoprodukt).

Størst verdiskaping fra skogbruket finner vi i kommunene Skien og Notodden med 35 mill. kr hver og Drangedal (31 mill. kr).

### Tilleggsnæringer

Å ha en eller flere tilleggsnæringer er mer vanlig for jordbruksbedrifter i Telemark enn det som er gjennomsnittet for landet. 61 prosent av jordbruksbedriftene i Telemark hadde en eller flere næringer i tillegg til jord- og skogbruk i 2010. Bare fire andre fylker har en høyere andel av jordbruksbedrifter som har tilleggsnæring.

Kragerø var blant de 10 kommunene i landet med høyest frekvens tilleggsnæring med 86 prosent. Fyresdal kom ikke langt etter med 80 prosent. Leiekjøring er den mest utbredte tilleggsnæringa i Telemark. Så mange som 528 har svart at de driver med en eller annen form for kjøring for andre. Deretter følger utmarksnæring (404).

Verdiskaping fra tilleggsnæringer, regnet som bruttoprodukt, er beregnet til 89 mill. kr for Telemark. Størst verdiskaping kommer fra utmarksnæring, med 24 mill. kr.

Det er Skien og Tinn som har høyest verdiskaping fra tilleggsnæringer, med 10 mill. kr.

Sysselsetting i tilleggsnæringer er beregnet til 171 årsverk à 1 845 timer. Det er leiekjøring som sammen med turisme og videreforedling, gir størst sysselsetting av tilleggsnæringene, med henholdsvis 49, 38 og 33 årsverk. Skien og Vinje har størst sysselsetting i tilleggsnæringene med 18 årsverk hver.

### Samlet verdiskaping fra primærnæringene

Samlet verdiskaping fra primærnæringene i Telemark i 2011 er 0,7 mrd. kr, hvorav jordbruk utgjør 315 mill. kr, skogbruk 298 mill. kr og tilleggsnæring 89 mill. kr.

Kommunene i Nedre Telemark står for 31 prosent av fylkets verdiskaping innenfor primærnæringene, mens Midtre Telemark står for 33 prosent og Øvre Telemark står for 36 prosent.

### Landbruksbasert industri

Det er relativt lite landbruksavhengig industri i Telemark. Samlet verdiskaping for denne industrien er 224 mill. kr, hvorav verdiskaping innenfor næringsmiddelindustrien utgjør 42 mill. kr (19 prosent) og treindustrien 182 mill. kr (81 prosent). 2013 har vært preget av stort fokus på utfordringer for treforedlingsindustrien. Skognæringa står overfor store utfordringer når det gjelder avsetning av massevirke, og for sagbrukene vil fortsatt avsetning for restprodukter (flis og bark) være avgjørende. For Telemark innebærer dette usikkerhet i forhold til storparten av den landbruksavhengige industrien i fylket.

Ser vi primærnæringen og landbruksbasert industri sammen, finner vi at 38 prosent av verdiskapingen er knyttet til aktivitet i Nedre Telemark mot 29 prosent i Midtre Telemark og 33 prosent i Øvre Telemark.

### Ringvirkninger

Av ringvirkningsanalysen framgår det at 1 598 sysselsatte i landbruket og tilleggsnæring knyttet til landbruket i Telemark, gir grunnlag for til sammen 3 007 sysselsatte i Telemark (inkl. sysselsatte i landbruket). Siden hele verdikjeden er antatt å være basert på aktiviteten i primærleddet, gir det en akkumulert sysselsettingsmultiplikator på 1,88. I det ligger at en sysselsatt i primærnæringen gir grunnlag for 0,88 sysselsatte i øvrig næringsliv i Telemark. De totalt 3 007 sysselsatte utgjør 3,9 prosent av alle sysselsatte i Telemark i 2011.